HISTORIA

Pierwszą jednostką administracyjna zwiazana z Parczewem była parafia - "parochia Parczow", według Jana Długosza utworzona w końcu XIV wieku. Parafia archidiakonatu lubelskiego diecezji krakowskiej wchodziła w skład kasztelanii lubelskiej w województwie sandomierskim.
Powiat parczewski utworzono w 1415 r. Realizował on swe funkcje poprzez jurysdykcję w sądzie ziemskim. Prowadzone w Parczewie księgi ziemskie porządkowały stosunki własnościowe na tym obszarze. Po raz pierwszy roki ziemskie w Parczewie wzmiankowane sa w 1416 r. Kolejne - w 1429, 1430 i 1459 r., odbyły się z udziałem króla.
W 1432 r. nazwa "districtus parczoviensis" pojawiła się w postanowieniu starosty lubelskiego o rozgraniczeniu dóbr nadanych przez króla szlachcie w powiecie parczewskim. Obszar powiatu stanowił jedną z najbogatszych i największych królewszczyzn.
W ramach Ziemi Lubelskiej powiat parczewski sasiadował od południa z powiatem lubelskim (granicą był alinia rzeki Wieprz), od zachodu, poprzez rzekę Tyśmienicę (odcinek od jej ujścia do Wieprza aż po kolano rzeki w Niewęgłoszu) z Ziemią Łukowską, a od północy z Wielkim Księstwem Litewskim i od wschodu z Ziemią Chełmską.
Granica polsko-litewska była wciąż podważana przez Liwinów. Spór rozstrzygnął jednostronnie Kazimierz Jagielończyk, który przyjmując w 1446 r. na zjeździe w Parczewie koronę polską przyłączył do Wielkiego Księstwa Litewskiego sporny z Polakami cypel z Polubiczami i Łomazami. W ten sposób Parczew stał się grodem nadgranicznym, do granicy Litwy było stąd zaledwie 6 km.
W 1465 r. król Kazimierz Jagielończyk zlikwidował małe powiaty w Małopolsce powołane do życia przez jego ojca. Zapewne wtedy przestał istnieć powiat parczewski, włączony do powiatu lubelskiego województwa sandomierskiego.
W 1474 r. Kazimierz Jagielończyk utworzył województwo lubelskie. W jego skład weszła też tenuta parczewska (dzierżawa dóbr królewskich) przekształcona w połowie XVI wieku w starostwo parczewskie. Starostwo przetrwało do końca I Rzeczypospolitej, wchodząc aż do 1793 r. w skład powiatu lubelskiego w woj. lubelskim.
Ustawa sejmu grodzieńskiego z 23.11.1793 r. wprowadziła nowy podział terytorialno-administracyjny Rzeczypospolitej, składającej się odtąd z dwóch prowincji: polskiej i litewskiej. W skład prowincji polskiej wchodziło 10 województw, w tym nowoutworzone województwo chełmskie. Objeło ono Ziemię Chełmską (jej część przedbużańską), odłączoną od woj. lubelskiego Ziemię Łukowską oraz nowoutworzoną Ziemię Parczewską (niewielkie terytorium na prawym brzegu Wieprza należące dotychczas do Ziemi Lubelskiej z Parczewem włącznie). W ten sposób po raz drugi w swej historii Parczew awansował do rangi stolicy jednostki administracyjnej szczebla powiatowego. W mieście utworzono władze powiatowe - sąd ziemski i komisję porządkową.
Nowoutworzona Ziemia Parczewska graniczyła od południa na Wieprzu z Ziemią Lubelską (woj. lubelskie), od zachodu na Tyśmienicy z Ziemią Łukowską (woj. chełmskie), od północy z Ziemią Brzeską (woj. brzeskie, Wielkie Księstwo Litewskie) i Ziemią Mielnicką (enklawa Polubicze - Łomazy) w woj. podlaskim ze stolicą Drohiczynie (Korona). W jej skład wchodziły parafie: Parczew, Ostrów, Czemierniki, Łęczna, Puchaczów, Kijany i Serniki.
W styczniu 1794 r. szlachta województwa chełmskiego zebrała się na pierwszym sejmiku wojewódzkim. Sejmik zadeklarował w swojej uchwale, że "...ziemia parczewska składać się będzie (z terenów - przyp. aut.) do województwa chełmskiego włączonych".
Po upadku Powstania Styczniowego i wkroczeniu wojsk austriackich na Lubelszczyznę prowizoryczny kordon graniczny między Rosją i Austrią podzielił we wrześniu 1794 r. Ziemię Parczewską na dwie części: parafie łęczyńska, puchaczowska, kijańska i sernicka znalazły sie pod zarządem wojs rosyjskich, a parfie czemiernicka, ostrowska i parczewska pod zarządem wojsk austriackich. Stan ten niepokoił obywateli Ziemi Parczewskiej. Wiosną 1795 r. specjalnie zwołali oni w Parczewie "zjazd obywatelski" szlachty Ziemi Parczewskiej, który wystosował do rosyjskiego dowódcy wojs okupacyjnych generała Buxhowdena prośbę, by ziemia ta "…stosownie do Sejmu grodzieńskiego utrzymała się w swojej existencji, do żadnej innej wcieloną nie była". Stało się jednak inaczej.
W październiku 1795 r. na mocy traktatu rozbiorowego zawartego między Rosją, Austrią i Prusami, Polska zniknęła z mapy Europy. Ziemie między Wisłą a Bugiem, w tym Parczew, przypadły Austrii. Zaborca utworzył na tych terenach jednostkę administracyjną o nazwie Galicja Zachodnia.
W lutym 1796 r. szlachta parczewska podjeła jeszcze jedna próbe reaktywowania swojej jednostki administracyjnej - Ziemi Parczewskiej, z odebranym sądownictwem i komisją porządkową. Starosta myślenicki Antoni Baum - szef Civil-Ober-Landes-Commissariat w Lublinie, odrzucił jednak petycję parczewiaków.
W lipcu 1796 r. cesarz Austrii Franciszek II ogłosił podział Galicji Zachodniej na 12 cyrkułów. Wśród nich był cyrkół lubelski, w którego granicach znalazł sie Parczew razem z okolicznymi parafiami. W listopadzie 1803 r. Austriacy utworzyli w Galicji Zachodniej większe jednostki administracyjne, łącząc ze sobą po dwa sąsiednie cyrkuły. Z

połączenia cyrkułów chełmskiego i bialskiego powstał cyrkuł włodawski z Parczewem w swoich granicach.
Po zwycieskiej kampanii wojsk ks. Józefa Poniatowskiego i właczeniu Galicji Zachodniej do Księstwa Warszawskiego (14 października 1809 r.) dekretem królewskim z 17 kwietnia 1810 r. Parczew znalazł się w powiecie włodawskim nowoutworzonego departamentu siedleckiego. Jego zachodnia granica opierała się o rzeki Wieprz i Tyśmienica, pokrywając się z granica Ziemi Parczewskiej z 1793 r.
Po utworzeniu na Kongresie Wiedeńskim Królestwa Polskiego książę namiestnik postanowieniem z 6 stycznia 1816 r. dokonał podziału Królestwa na 8 województw, w tym województwo siedleckie w granicach dotychczasowego departamentyu siedleckiego. Parczew wszedł w skład wraz z powiatem włodawskim obwodu radzyńskiego.
P likwidacji Powstania Listopadowego władze rosyjskie podjeły szereg działań zmierzajacych do likwidacji odrębności ustrojowej Królestwa Polskiego i rusyfikacji kraju. Ich wyrazem była m.in. dokonana ukazem carskim z 7 marca 1837 r, zmiana nazwy województwa na gubernie (Parczew włączono do guberni siedleckiej), a w 1842 r. obwodów na powiaty z rosyjska nazwą "ujezd", zaś dotychczasowych powiatów na okregi - "okrugi". Odtąd "bezujezdnyj gorod" (miasto niepowiatowe) Parczew wchodził w skład "włodawskowo okrugu radzynskowo ujezda".
Na mocy ukazu carskiego z 21 sierpnia 1844 r. gubernie lubelską i siedlecką połączonow nową, dużą gubernie lubelską. W jej granicach znalzał się oczywiście powiat radzyński z Parczewem.
Po Powstaniu styczniowym władze carskie zmieniły podział Królestwa Kongresowego dzieląc 19/31 grudnia 1866 r. funkcjonujące od 1844 r. duże gubernie na mniejsze. Przywrócono do życia gubernię siedlecką, podzielona teraz na 9 powiatów. Miasto Parczew weszło w skład powiatu włodawskiego, razem z nowoutworzonymi (dużymi) okolicznymi gminami: Dębowa Kłoda, Tyśmienica i Krzywowierzba. Z kolei w skład powiatu radzyńskiego weszły podparczewskie gminy: Jabłoń, Milanów i Siemień.
Podział ten potrwał blisko 50 lat. Zmieniło go dopiero utworzenie guberni chełmskiej w 1912 r. W granicach nowej guberni znalazł się powiat włodawski, ale bez Parczewa, który został włączony do powiatu radzyńskiego w guberni lubelskiej.
Na przełomie lipca i sierpnia 1915 r. na Ziemię Parczewską wkroczyły wojska niemieckie. Niemcy potraktowali wschodnią część dotychczasowej guberni siedleckiej jako obszar okupowany i podporzadkowali go zarządowi wojskowego dowódcy Etapen Inspektion Bug Armee z siedziba w Białej Podl. Bezpośrednia władze w Parczewie sprawował niemiecki komendant etapowy we Włodawie.
W niepodległej Polsce Sejm Ustawodawczy przyjął w sierpniu 1919 r. Ustawe Tymczasową tworząc nowe województwo lubelskie o powierzchni 31 tyś. km^2 i 2,4 mln mieszkańców. Wsród 19 powiatów województwa był powiat włodawski z miastem Parczew oraz sasiednimi gminami: Dębową Kłodą, Krzywowierzbą, Wołoskowolą, Tyśmienicą, Uścimowem i powiat radzyński z gminami: Jabłoń, Milanów (z siedzibą w Kostrach) i Siemień.
W dniu 5 października 1954 r. w wykonaniu ustawy sejmowej o reformie administracyjnej powiatów i wsi zlikwidowano gminy - jako jednostki administracyjno-terytorialne najmniejszego rzędu, tworząc w ich miejsce gromady. W rejonie parczewskim utworzono gromady: Chmielów, Debowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica, Tyśmienica, Działyń, Gęś, Jabłoń, Jezioro, Milanów, Przewłoka, Rudno i Siemień.
Jednocześnie podparczewskie gromady Jasionka, Wierzbówka i Gródek wyłaczono z powiatu radzyńskiego i włączono do pow. włodawskiego.
W miesiąc później zostały uwieńczone sukcesem dziesięcioletnie starania o powiat w Parczewie. W dniu 13 listopada 1954 r. Rada Ministrów PRL utworzyła powiat parczewski. W skład tej jednostki administracyjnej weszły: z powiatu Włodawa miasto Parczew oraz gromady: Chmielów, Dębowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica i Tyśmienica, a z powiatu Radzyń Podlaski gromady: Działyń, Gęś, Jabłoń, Jezioro, Milanów, Przewłoka, rudno i Siemień.
Z dniem 1 stycznia 1974 r. przeprowadzono kolejna reformę administracyjno-terytorialna w PRL. Na mapę kraju powróciły gminy jako trzeci szczebel władzy państwowej. W pow. parczeskim utworzono gminy: Jabłoń, Dębowa Kłoda, Milanów, Parczew, Siemień, Sosnowica, Uścimów.
1 stycznia 1975 r. Sejm PRL zlikwidował powiaty i w miejsce dotychczasowych 17 województw utworzył 49 mniejszych jednostek administracyjnych szczebla wojewódzkiego. Powiat parczeski został rozparcelowany pomiedzy trzy nowe województwa:

- do województwa bialskopodlaskiego włączonomiasto Parczew oraz gminy: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew i Siemień,
- do województwa chełmskiego - gmine Sosnowica,
- do województwa lubelskiego - gminę Uścimów.

Województwo bialskopodlaskie było szczególna jednostką na mapie kraju. Stanowiło zlepek ziem historycznego Wielkiego Księstwa Litewskiego (ekonomia brzeska), Ziemi Lubelskiej (Parczew), Łukowskiej (Radzyń), Mielnieckiej

(Międzyrzec) i Mazowsza (Łosice). Kolejna po II wojnie światowej reforma administracyjna zlikwidowała z dniem 31 grudnia 1998 r. małe województwa, w tym bialskopodlaskie i chełmski, i utworzyła z dniem 1 stycznia 1999 r. na obszarze miedzy Wisłą a Bugiem duże województwo lubelskie z 20 powiatami, w tym z reaktywowanym po 24 latach powiatem parczewskim. Parczew stał się po raz czwarty w swojej historii miastem powiatowym, a w skład powiatu weszły: miasto i gmina Parczew oraz gminy: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedwórze, Siemień i Sosnowica.